

nosti in zmožnosti njene imaginacije. Važno pa je tudi, *kako* se to spoznanje ali ta sinteza izrazi, na inovativen način ali po nekakšnih literarnih klišejih. Pibernik je zagovornik avantgardizma (kar mu nekateri – Menart, Snoj – užaljeno očitajo), vendar ne vsakršnega, naivnega. Vsak modernizem v poeziji mora biti funkcionalno upravičen. Ob tako definirani avantgardnosti skuša najti mesto piscev med dobama, v času, »ko je humanistična poezija v izgnanstvu« in ko »ustvarjanje ni več skrajnje resna usodnost«. Načelno je v tem pogledu Piberniku najbližji France Forstnerič, ki strpno daje mesto ludizmu v slovenskem literarnem prostoru, večina pa morebitne kontribucije avantgardizmu vehementno zavrača ali vprašanja o tem enostavno presliči. Pibernik kljub vpludnemu strinjanju s korifejami slovenskega Pegaza, da je treba vse avantgardne izme spraviti v poseben koš, ločen od poezije, zahteva za avantgardo resno obravnavo, ne pa apriornega zavračanja ali apriorne slave.

Pri načelnem razčiščevanju pride kmalu do splošnejših vprašanj o odnosih med liriko, epiko in dramatiko, o odnosu poezije do drugih umetnosti, in končno – s strani vprašanca (Vurnik) – zakaj sploh poezija, če vsaki stvari določa smisel njena uporabnost, ali je pesem odrešujoča (Bor) in ali kdo še sploh bere poezijo. Odgovor je sum o absolutni upravičenosti in koristi poezije, kdor piše, pač misli, da je pisanje v njegovem življenju nekaj bistvenega. Vsekakor pa ima poezija med pojavi današnjega sveta izjemno vlogo. Poezija ni racionalna zadeva, njeno nastajanje je podvrženo iracionalnim principom, navdihu, intuiciji, vsaj v prvi fazi ustvarjanja. Ustvarjalni postopek je sicer možno retrospektivno racionalizirati, vendar bi sodelovanje razuma ustvarjanje samo zavrla. Poezija je nadaljevanje v nedorečenem (Snoj). Kot taka se izmika analizi in je kot nekaj še nedoumljivega vredna interesa.

Bilo bi dolgočasno od pisma do pisma razčlenjevati zdaj to, zdaj ono poetiko. Kakor je pri nekaterih zanimivo čustveno podoživljanje lastne mladosti, ki je bila pobuda njihovemu pesništvu (Zupan, Hofman, Snoj, Ovsec, Bor), drugi prese- nečajo s celimi traktati o poeziji, včasih čisto mimo vprašanj (Strniša, Taufer, Zajc...). Eni odgovorjajo s kratko sapo, drugi se razplamtijo v komunikativni polemiki, drugi, da je veselje brati. Poravnava jo ali obujajo se stari pesniški spori in pesniške strasti, skratka, pisma so različna, »kot so pač različni značaji in temperamenti naših poetov, kot so različne okoliščine, v katerih delajo, kot je različno mesto, ki ga imajo v slovenski književnosti«. Tej različnosti ustrezajo specifična vprašanja, ki zanimajo Pibernika ob posameznikih. Ob Boru in Forstneriču vpraša o osnovni estetski orientaciji, tj. ali je literatura mimesis ali je avtonomna, zgolj sporočilo, nanašajoča se na svojo lastno tradicijo. Strnišo sprašuje po transcendenci, Menarta za razmerje med njegovo epigramatično in resno poezijo, za izvor otožnosti v njegovih pesmih in o problemih prevajanja, pesnikovi veliki strasti. Pri Koviču ga zanima na-

tančna utemeljitev formalnih pesniških postopkov, s Forstneričem razpravlja o kurentovstvu, čudi se Vurnikovemu optimizmu in Snoju nepomirljivo očita meščanstvo in retardacijo.

Kot ni ostal prihranjen dvom v smisel poezije, tako tudi ni bilo zamolčano vprašanje v smisel takega razčlenjevanja in razpravljanja o družbeno nepomembni in nekoristni poeziji, kot se predstavlja v tej knjigi (Vurnik). Res je, da se danes literarna zgodovina in celo literarna kritika postavljata zunaj avtorja, celo prav je, da tako nadaljujeta, ugotavlja Pibernik, vendar lahko vzporedno nastanejo tudi taka pričevanja, ki so nekakšen »dokument časa«. Branko Hofman, ki je dobil podobne izkušnje ob Pogovorih s slovenskimi pisatelji, je prepričan, da osebno pričevanje lahko bistveno pripomore k razumevanju pisateljevega dela. Tudi Taufer (iz drugega videka), meni da »utegne knjiga zanimivo in živahno razkriti razmerja sodobnih slovenskih poetik«. Drugače je z Vurnikom in še nekaterimi, ki so do takega početja skeptični. Pesem govori zanje sama po sebi, vsak posrednik je več ali manj nesmiseln, pomeni le redukcijo pesemskega sporočila. Torej – kolikor je knjiga teoretično, znanstveno početje, je za večino koristna. Predmet te knjige, poezija pa tako početje ni in ima v današnjem racionalnem svetu, »ki ni naklonjen humanizmu«, le delno vlogo. Poezija je lahko »samo (eden) izmed poizkusov domišljije, da išče resnico« (Bor). »Pesem ne odreši. Pesem čaka. In sprašuje.« (Taufer).

Literarni zgodovini, ki ji gre bolj za katalogizacijo literarnih pojavov in odzivov nanje kot pa za to, kaj je pesnik hotel ali kaj sam misli o svojem delu, je Pibernikovo delo zanimiv dodatek. Za lep konec lahko samo ponovimo Eliotov citat, ki ga je uporabil tudi avtor na koncu svojega uvoda: kadar pesnik govori ali piše o poeziji, je deležen čudnih prednosti in čudnih omejitev.

Miran Hladnik
Filozofska fakulteta v Ljubljani

Zgledna gledališka publicistika

Bojan Štih, *Pridite, predstava je. Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega 78. Ljubljana 1979. 368 str.*

Knjiga z gornjim naslovom in s podnaslovom Eseji, članki, dramaturški listki in izjave je, kot pripominja tudi sam avtor v spremni besedi, nadaljevanje podobno zastavljene knjige Gledališki trenutek, ki so jo Štihu izdali v isti knjižnici pred desetimi leti (1969).

Štih je razdelil svojo novo knjigo o domači gledališki problematiki na 3 dele: Drama SNG v Ljubljani (1961/1969), Slovensko ljudsko gledališče v

Celju (1970/1974) in Mestno gledališče ljubljansko (1974/1977), torej po mestih lastnega delovanja in bojevanja na gledališki fronti. Prav o zadnjem, namreč, da je gledališče prizorišče bojev za tak ali drugačen res in prav ali proti tej in oni usmeritvi, želji, volji, težnji, nam da pričujoče pisanje dovolj gradiva. Težave v zapletenem gledališkem organizmu se začno predvsem tam, kjer se za in proti ne usmerjata v prid nadosebne, kolektivne umetniške ustvarjalnosti, ampak k zasebnim, često ali čisto prestižnim vidikom in pogledom. Kot se strinjamo v Štihovim bojem za napredno, sodobno, ljudsko gledališče (kako si le-to predstavljata, opisuje v knjigi), moramo avtorju priznati še izredno ustrežno mero v polemiziranju z nasprotnimi stališči: Štih vedno nastopa za stvar (proti stvari) in ne proti osebi, kar je npr. značilno za polemični način J. Javorška. Ni naša stvar, da bi sodili o rezultatih neposrednega Štihovega gledališkega delovanja v Ljubljani in Celju, o tem pričajo repertoarji, predstave, umetniški dosežki. Pridati pa je treba, da je celotno pisanje v knjigi pravzaprav le neke vrste sprotno opredeljevanje ali razlaganje potekajočega dela (boja) na gledališkem terenu. Se pravi: Štihova govorjena ali pisana gledališka beseda je le droben odziv na mnogo razsežnejšo celotno organizacijsko delovanje gledališkega ravnatelja ali umetniškega vodje. Med več kot 70 sestavki v Štihovi knjigi so seveda različni po tehtnosti ali povednosti: prispevki segajo od bežnih informacij za gledališki list preko podrobnejših analiz posameznih gledaliških pojavov ali dogajanj do pravih programskih razglasov ali vizij. Pestrost oziroma različna vrstnost prispevkov je očitna in deluje ob živahnem Štihovem stilu na bralce spodbudno.

Zaradi našega poročila, usmerjenega v kratkost, se ne moremo ustavljati podrobneje ob številnih vprašanjih iz še številnejših člankov, velja pa se zadržati ob posameznih, ki nam bodo – upajmo – dovolj osvetlili vsaj nekatere postavke Štihovega gledališkega nazora. Vrsta prispevkov se dotika neogibnega in po svoje celo temeljnega vprašanja: finančnega položaja gledališča in s tem v zvezi celokupnega poslovanja gledališke skupnosti, ki potrebuje uglašeno sodelovanje različnih členov: od upravnega preko umetniškega do tehniškega osebja. Nekajkrat polemizira Štih s prvaštvom, namreč s prvaškimi gledališkimi umetniki; najbolj satirično, kar v duhu kake-

ga Domanoviča ali celo Swifta, je izdelan Statut ONSGPU (kratica za osrednji narodni slovenski gledališki prvaški umetniki). Delce se približuje literarni sočnosti, v knjigi pa je prvič objavljeno. Štihu ni do zaprašene muzealnosti gledališča, to je ob vodenju ljubljanske drame in drugod razvidno dokazal, zavzema se za uprizarjanje sodobne svetovne in sodobne slovenske dramatike. In res, ali si lahko zamislimo repertoar brez pomembnega deleža slovenske (sodobne) drame? Pomembni ideji B Štiha sta še decentralizacija slovenskega gledališkega prostora (le-ta se je medtem že izvršila tudi v kakovostnem smislu – se pravi: predstave v manjših gledališčih – npr. Celje, Nova Gorica – ne zaostajajo za predstavami ljubljanskih ali jih neredko prekašajo) in po drugi strani povezovanje slovenskih gledališč: češča gostovanja z lastnimi predstavami v drugih gledaliških hišah, sodelovanje igralcev in igralk iz enega gledališča v drugem ipd. Štih kritično gleda na abonmajske sisteme, a ve, da ga v sedanjih okoliščinah težko ukinemo. Duhovito označi abonente na strani 209: Abonenti so brezpravni uslužbenci sezone. Slovenska gledališka publika želi biti zaslužnjena v abonentskem ghetu. Abonent reče: danes imamo// abonma, ne reče pa: danes gremo gledat Shakespeara.

Med najdragocenejše prispevke (vizije o gledališču) štejem sestavek Prolegomena za takrat o iskanju ljudskega gledališča (napisan 1973, prvič objavljen 1974). Tu stopi ob Štihov energični da (voljo do takega gledališča) tudi dvomljivi ne z mislijo, da idealno zasnovana najstva niso uresničljiva. Sicer pa deluje Štih drugače v okvirih možnega ali pa poskuša te okvire možnega širiti. V zvezi z izidom Vidmarjevih Gledaliških kritik (torej knjige pisca, ki pri nas trdno predstavlja in zastopa t. i. literarno gledališče) piše Štih o »gledališkem« gledališču. Štihovo gledališko delovanje je prežeto z vnemo, navdušenjem, ljubeznijo do stvari, s katero se ukvarja. Pri starejši slovenski dramatici je uspešno otrešel prah z Župančičeve Veronike Deseniške in Cankarjevih Romantičnih duš in se zavzeto postavil za kakovost obbeh iger.

Štihova razgibana gledališka dejavnost, ki se tako posrečeno veže z živo, naravno in pristno besedo, nam je v knjigi zares razvidno in prikupno predstavljena.

Andrijan Lah
Ljubljana

Zapiski

»Ta hiša je moja ...«

Zapis s tem naslovom je objavil prof. Viktor Smolej v JIS 24, letnik 1978/79, števil. 1. Njegovo polikano inčico te pesmi je v hiši stresel iz svoje popotne torbe Bogomil Gerlanc. Všeč mi je bila. Dal sem jo uokviriti. Obesil sem jo v knjižnici pod slikami svojih staršev, ki sta v letih gospo-

darske krize s krvavimi žulji in ob stradežu zgradila skromen dom svojim otrokom. Enajst nas je privekalo na ta svet. Bil sem deseti brat v družini, pa vendar so našo hišo prisodili meni. Edini sem ostal doma. Vse druge je večno pomanjkanje pri hiši že zgodaj poglano s trebuhom za kruhom ali pa so pomrli.